

-Röportaj yapacak kişiye soru önerileri:

1-AİLENİZİN KÖKLERİ

Görüştüğünüz kişiye ataları (büyük babalarından da önceleri) hakkında neler bildiğini sorun.

Nereden geldiklerini, kim olduklarını ve hatırlayabilecekleri aile ile ilgili efsaneler, öyküler anlatmalarını isteyin.

Bu sorular, bazı kişiler köklerini Fas ve İspanya'ya kadar takip edebildiklerinden Türk Yahudi tarihi için çok önemlidir.

Büyük büyük babalarınız nereden gelmişlerdi?

Geçinmek için ne işler yaparlardı? Nasıl yaşadıkları, maddi olanakları, dindarlık dereceleri hakkında bilginiz var mı? Hangi lisanları konuşturlardı?

Onlar hakkında duyduğunuz herhangi bir öykü varsa anlatır mısınız?

2-BÜYÜKBABALARINIZ

Görüştüğünüz kişinin büyükbabalarının geldikleri dünyanın nasıl olduğunu öğrenmek istiyoruz.

Baba tarafını hiç bilmiyorum sadece anne tarafını hatırlıyorum.

Büyükbabalarının nasıl kişiler olduğunu sorarak başlayın.

Kişilikleri nasıldı?

Ciddi ve sessiz miydiler? Canlı ve konuşkan mı?

Büyükbabaları esprili ve fıkra anlatan biri miydi? Yoksa ender gülen ciddi biri miydi?

Annemin babası çok ciddi bir adamdı ve kültürlü olması lazımdı ki o zaman İngiltere ile ticaret yapıyordu.Hatta İngiltere ye bile seferler yapıyordu.Ozaman uçak muçak filan yoktu O zaman ki gemilerle filan gidip geliyordu.Yüzünü bile hatırlamıyorum,yalnız öldüğü günü hatırlıyorum.

Çok ciddi biri?

Evet sonradan çıkardım ki kültürlü adam olduğunu.

Giyimi nasıldı?

Günlük programı nasıldı?

Görüştüğünüz kişinin dedelerinin kişiliğini resmetmesini sağlayın.

Neredendirler?

Ne zaman doğmuşlar?

Hiç bir bilgin yok

Aile isimleri ne imiş? Değiştirmişlerse, hangi sebeple değiştirmişler ve daha önceki aile isimleri neymiş?

Geçimlerini neyle sağladılar?

Hangi lisansları bilirlermiş?

Kendi aralarında konuşurken hangi lisanı kullanırlarmış?

Kılık kıyafetleri ve dış görünüşleri nasıldı? Örneğin: Dedenizin sakalı, bıyığı var mıydı? Kipa ya da şapka kullanırlar mıydı? Kaftan mı, takım elbise mi ya da herhangi başka bir şey giyer miydi?

Hiç böyle gördüğüm yoktu hatırlamıyorum.

Resimlerden de bir imaj yok mu?

Yok Yalnız benim hatırladığım o ölüm günü ki evden çıkaracaklardı ben çok ufak olduğum için bırakmadılar dışarıya çıkayım da görmeyeyim diye. Tek hatırladığım bu.

Büyükanneniz Ortodoks hanımları gibi peruk takar mıydı?

Yok takmazdı

Takarsa evde de kullanır mıydı yoksa eşarp mı kullanırdı?

Pek hatırlamıyorum böyle bir şeyi

Giyimi nasıldı?

Normal yani her kadının göze çarpacak bir fevkaladelik yoktu.

Mücevher takar mıydı?

Yok pek zannetmem pek hatırlamıyorum.

Evleri ya da daireleri nasıldı? Bana tarif eder misiniz? Kaç odalıydı? Eşyaları nasıldı?

Musluktan sürekli akan suları var mıydı? Elektrik var mıydı? Evlerini nasıl ısıtırlardı?

Bahçeleri var mıydı? Herhangi bir şey ekerler miydi? Hayvanları var mıydı?

Ortaköy de annem babamla oturuyordu.O dul kaldığı için bizimle beraber yaşıyordu Filistin'e gidinceye kadar.

Uşak, aşçı, çamaşırcı, dadı ya da Matmazel benzeri yardımcıları var mıydı? Öyleyse bize onlar hakkında bilgi verin.

Yok yok kimse yoktu.

Dine ne kadar bakarlardı? Yahudi geleneklerini ne derecede uygularlardı?

Sinagog'a her Cuma mı yoksa sadece bayramlarda mı giderlerdi?

Yahudi bayramlarını evde kutlarlar mıydı?

Uygularlardı.Şimdi annem babam bildiğim için ki onlar dindardı herhalde onlar evde gördüklerinden dolayı dindardılar.Annem babam öyle dindar olduktan sonra demek ki onlar da dindar idiler

Kaşere ve şabata bakarlar mıydı o zaman?

Her Şeye Şabat pesah.Hatta pesahta her Şey ayırdı. Bütün mutfak Şeyleri hepsi değişirdi.Tencereye kadar tabağa kadar hepsi değişirdi.Babam da hatırlıyorum tefila Őöylerdi,tefilim takardı her sabah.

Annenizin babası ve annesi onlar da takar mıydı?

Onları hiç görmedim.Demek ki onlardan gördükleri için

Dedenizin politik görüşleri neydi? Herhangi bir politik kuruluş ya da parti mensubu muydu? Herhangi bir sosyal ya da kültürel kuruluş mensubu muydular?

Yok yok böyle birşeyler yoktu.

Peki komşular var mıydı?Annenizin babasının ve annesinin?

Annesi ve babası bizim komşular idi çünkü bizimle yaşıyorlardı.

Başka komşular var mıydı? Onların komşuları.?

Ortaköy deki yaşadığımız evde annesi ve babası bizimle yaşadığı için aynı evde

Onların arkadaşları var mıydı?

Onların ayrı arkadaşları yoktu.

Sadece aile içindemi görüşüyolardı?

Annemim babasından hiç bir şey bilmiyorum.

Peki annenin annesi?Arkadaşları var mıydı mesela?

Yok yok pek yoktu. Aile içindeydi

Peki tatilde ne yaparlardı?Tatile giderler miydi? Hep beraber mi giderdiniz tatile?Yalnız mı giderlerdi?

O zaman eğlenceler neydi .Ya boęaziçi ya bilmem ne filan böyle Őehri gezerdik

Araba var mıydı o zaman?

Yok,Araba yoktu.

Nasıl gider gelirdiniz boęaziçine?

Vapurla

Peki daha fazla bilginiz yok mu annenizin annesi ve babasıyla ilgili?

Yok daha fazla bir Şey yok.

3-ÇOCUKLUĞUNUZDAKİ KASABANIZ/MAHALLENİZ:

Ortaköy de doğduğunuzu Ortaköy de yaşadığınızı söylediniz,çocukluğunuz orada geçti.Şimdi geriye dönüp bir hatırlayın .Otaköy ü bir tasvir eder misiniz?Atlar arabalar var mıydı? Çamur muydu?Asfalt mıydı?

Ortaköy de bizim zamanımızda ufakken atlı arabalar vardı ondan sonra başladı tramvaylar

Otobus?

Yok yoktu böyle bir şey

Atlı araba tramvay sonra?

Tramvay.Bizim oturduğumuz yerde zaten bizim yanımızda kal idi.Bizim bir köşedeydi.O onların öbür köşedeydi.Yandaki sokakta caddede idi.

- Bugün halen durur zaten değil mi

Hala duruyor. O zamanlar bir tane de midraş vardı.

-Başka neler vardı? Nüfus ne kadardı oralarda?

Nüfus olarak söyleyemem fakat epeyi vardı,yaşayanlar çoktu

-Yahudi olarak kaç kişi yaşardı?

Yahudi olarak epeyi vardı

-Belirli bir sayı var mı?

Yok

-Peki yahudi cemaati hakkında bilgiler?

Yahudi cemaati hakkında benim bildiğim normal bir cemaat vardı

-Haham hazan hepsi var mıydı?

Bizim ailede 2 tane sohet vardı. Babamın bir kardeşi,büyük kardeşi inek sohetiydi aynı zamanda o ders veriyordu bunu sohetlik dersi veriyordu talebelere.O mücade etmezse kimse sohetlik yapamazdı.Bir de öbür kardeşi tavuk sohetiydi.Ozamandan hatırlıyorum tavuk yediğimiz zaman sohetten kesilmiş vaziyette olacaktı.

-Mikve Talmud tora Yeşiva var mıydı?

Vardı vardı

Peki yahudiler belirli bir bölgede mi yaşarlardı Ortaköy'de

Yok muhtelif mahallelerde

-Peki istanbul'da nasıl yaşardı?Belirli bölgeleri var mıydı?

Tabii.Her tarafta Galata da vardı Balat ta vardı Hasköy de vardı Ortaköy de vardı Kuzguncuk ta vardı.

-Ortaköy de yaşayan yahudilerin belirli bir meslekleri var mıydı?

Herkesin ayrı ayrı meslekleri vardı her türlü,bankada çalışanlar vardı,bakkal olanvardı sebze de vardı ,her türlü şey vardı.

Peki o zaman elektrik ve su durumu neydi mahallede?

Bizim Ortaköy de hatırladığım kadarıyla elektrik yeni verilmişti,herkeste yoktu bizim aşağıda dükkan vardı bizim evin altında.Oradan hat çektik bizim evimize elektrik aldık fakat hatırlıyorum ki evde lambayla yaşadık

Lamba mum gibi mi?

Şey gaz gaz lambasıyla yaşadık.Büyük lambaydı

-Su?

Su vardı

-Mahallede hamam var mıydı?

Mahallede vardı

-Gider miydiniz?

Annem giderdi.Hatırlıyorum ben ufakken beni götürürdü.

-Sadece yahudilere özel miydi? Yoksa?

Hayır hayır

-Hamamla ilgili hatırladığınız bir şey var mı?

Yok yalnız hatırlıyorum ki annem beni götürürdü ben ağlardım.

-Çocukluğunuzdaki politik durumları hatırlıyor musunuz?Antisemitizm var mıydı?

Rumlarla karşı karşıya idik o zaman

-Ortaköy de mi rumlar vardı İstanbul da mı?

İstanbul da. Rumlar bizim düşmanımızdı.Tatavla o kurtuluş şimdi olan eskiden tatavla idi o rum mahallesi idi.Orada bir yahudi gitti mi muhakkak kavga çıkarırlardı.Bunu da hatırlıyorum o zaman Maccabi vardı bir kulüp, o onlarla savaşırdı.

-Kulüp derken spor kulübü mü yoksa sosyal bir kulüp mü?

Spor kulübü,herikiside böyle bir şey Maccabi vardı ,ve savaşırlardı onlara karşı

-Savaşırdı derken kavga mı ederlerdi?

Kavga kavga evet bayağı kavga ederlerdi

-Böyle bir anı böyle bir hikaye var mı?

Yok başka bir hikaye yok fakat biliyorum ki mesela rumlarla karşı karşıya geldin mi muhakkak bir kavga çıkardı.

-O tarihlerde İstanbul da ermeniler de vardı.Ermenilerle bir problem?

Yok ermenilerle hiç bildiğim bir şey yoktu.Yok fakat rumlarla belli bir tarihe kadar tatavla da ki kurtuluş oldu sonra yahudiler oturamazlardı orada.Hep rum şeyi idi.

-Bayramlarda ,özel kutlama günlerinde,kurtuluş günleri askeri olarak kutlanır mıydı?Resmi geçitler hatırlar mısınız?Nasıl geçerde?

Cumhuriyetten sonra başladı bunlar

-Cumhuriyetten önce böyle kutlamalar yok muydu?

Hatırlamıyorum

Marş falan hatırlıyor musunuz?

Yok

-Pazar günlerini nasıl geçirirdiniz aile olarak orada bulunduğunuz sürece Ortaköy de?

Orada Pazar günü zannedersem evvela Cuma günü müydü Cumartesi miydi hatırlamıyorum Pazar günü daha değildi.Ufakken Pazar günü kapalı filan değildi

-Tatil günü değil miydi?

O zamanlar ya Cuma ya cumartesiydi

-Büyük ihtimal Cuma olması gerekiyor.

-Ozaman tatil gününü soralım.Cuma günü neler yaptınız veya Cumartesi de neler yaptınız?

Benim zamanımda.Sinema.Sinema daha çok beyoğluna geçerdik sinemalara oraya giderdik.

-Neler yaptınız ?Bu cuma mı cumartesi mi?

Cuma günü.Pazar günü daha yoktu.Daha sonra başladı.

-O zaman Cuma resmi tatildi ,Cumartesi de mi tatildi?

Evet herhalde.

-Orada özel alışveriş yaptığınız tüccar ve satıcılar var mıydı Ortaköy de?

Orada her türlü dükkanlar vardı.Eczane vardı bakkal vardı.

-Mesela sürekli alışveriş ettiğiniz yerler?Mesela kaç tane bakkal vardı?Siz bir bakkaldan mı alırdınız

Orada sokak içerisinde çarşı denilen bir yer vardı ki orada sebze bakkal kasap ve balıkçı her türlü şeyler orada bulunurdu.Orada bakkal olarak bi tane vardı ki meşhurdu.

-Genellikle yahudi miydi oradakiler?

Karışık

-Çocukluğunuzdaki hatırladığınız politik olaylar?Hiç aklımıza geliyor mu?

Hiç hatırlamıyorum.Benim bildiğim yalnız orada Ortaköy de oturuyorduk o zaman harp zamanında bir bomba düştü bir evin çatısına .Uçaktan attılar.Vapur iskelesine yakın bir eve. Bunu hatırlıyorum.

-Ne oldu?

Fazla bir şey olmadı.Zaten o zaman ki bombalar neydi ki.

-Düşman uçağı mıydı?

Evet.

-Başka hatırladığınız olaylar var mı?Gerçi varlık vergisi ve Atatürk'ün ölümü daha sonra olmuş olaylar,çocukluğunuzu geçmiş oluyorsunuz.Başka ülkelerden gelen yahudi muhacirlere Türkiye nin tutumu?

Yok olmadı.

-Yani tek problem rumlarla olan.

Evet ,daha büyük olduğum zaman yani 15 -16 yaşlarında arnavutköy de rum ekseriyeti idi

-Başka bir olay gelmiyor mu aklınıza?

Yok yok fazla bir olay yok.Yalnız hatırlıyorum aklımdadır,ne zaman bir akşam “hadi baban geliyor bu akşam geliyor” hani söyledim ya askerlikte .Lambayı yaktık filan onu hatırlıyorum.Bekliyorduk gelecek diye.

4-EBEVEYNLERİNİZ:

**-Anneniz babanız,ebeveynlerinizle ilgili öyküler var mı?Babanızı ayrıntılı anlatabilir misiniz?
. Zeki miydi?**

Konuşkan mıydı? Ya da ciddi ve suskun muydu? Nasıl biriydi?

Şakacıydı.Mesela aile ile görüşüyorduk,buluşuyorduk,şakalar yapardı.Hatta ve hatta eskiden

arabacılar şimdiki arabacılar gibi değildi.O zaman arabacıların üniformaları vardı belki hatırlarsın resimlerden veya filimlerden böyle düğmeli uzun paltolar,şapkalar.Onun böyle bir üniforma vardı.Birgün böyle bir şaka yaptı.Kızkardeşleri evlerine bu şekilde gitti. O zaman araba vardı otomobil yoktu.Bizim caddede oturduğumuz zaman benim doğduğum evden ki oradan çıkıncaya kadar orada yaşadım caddedeydi.İskeleye giden bir sokak vardı.Ve hatırlıyorum ne zaman yangın vardı.Yangın olduğu zaman her taraftan tulumbacılar gelirdi.

Tee Eminönü den,Kasımpaşa dan geliyordu.Yangın nerede ?Büyükdere de

-Nasıl geliyorlardı?

Koşarak.Tulumbayı 4 kişi tutuyordu,çekiyordu diğerleri koşarak.Ve bağıra bağıra nara atarak. Hatırlıyorum,yangın nerede yangın nerede soruyorlardı mesela Büyükdere de bir yangın var Sarıyer de bir yangın var büyük karakollarda tabelalarda yazılırdı:Filan yerde yangın var. Ortaköy de yangın var diye giderlerdi.Ben daima hatırlıyorum bizim caddeden hepsi geçiyordu.

-Nasıl haber alıyorlardı yangın var diye?

Alıyorlardı kimbilir.Ve kavgı ederlerdi ben söndürüyorum bu ev sen karışma.

-Öylemi?

Öyle. Oda kovayla su dolduruyorlardı.Öyle bir yer vardı,pompa yapırlardı su giderdi.Bu su nereden? o sandıkta kovayla su dolduracaklardı orada.İki kişi de pompalardı.

-Peki annenize geçelim .O nasıl biriydi

Annem çok sakin biriydi.Böyle havadar bir kadın değildi.Normal konuşurdu.Okuduğu zaman kitaplar,öyle romanlar momanlar öyle fasafiso şeyler okumazdı.Bir sinemaya gidecekti ne zaman historik bir filim olacaktı o zaman giderdi.

-Daha ciddiymi yani?

Ciddi şeyler böyle ve fransızca okurdu.

-İkisi de İstanbul da mı doğdu?

Evet

-Öğrenim durumları?

Ben hangi okullara gittiklerini bilmiyorum.Benim bildiğim hem annem hem babam fransızca okurlardı.Jurnal d'orient gazetesi vardı o zaman ,o gazeteyi okurlardı.

-Anadil olarak?

Ladino ve fransızca

-Kendi aralarında nece konuşurlardı?

Evde ispanyolca ladino.

Sizle çocuklarla konuşurken?Gene ladino mu?

Ladino

-Fransızca ne zaman konuşulurdu?

Gene aralarında.Hatta hatırlıyorum ben çok ufaktım daha konuşmasını bilmezdim,aralarında bazı fransızca konuştukları zaman ben heveslenirdim,bazen anneme diyordum ki “konuşalım en oui”. Fransızca bilmiyorum yani nedir en oui işitiyordum oui evet diyorlardı.En oui konuşalım diyordum.Yani öğrenmek istiyordum.

-Geçimlerini nasıl sağlardı?Ne iş yaparlardı?

Baban bir konfeksiyon mağazasında çalışıyordu.Ozamanki en büyük mağazalardan MAYER

-Nerede Beyoğlu da mı?

Evvela İstanbul daydi STEIN Eminönü de.Eminönü de bilmemne ablası var piyango bileti satıyordu orada bir dükkanı vardı onun karşısında

-Nimet abla

Nimet abla dükkanı vardı bilet satıyordu onun karşısındaydı.

-O zamandan beri bilet mi satıyorlar orada? Nimet abla o zaman var mıydı?

Evet .Onun karşısında şey vardı,Stein

-Nasıl tanıştılar?

Onu bilmiyorum.

-Anlatmazlar mıydı?

Yok hiç bilmiyorum.Yalnız benim bildiğim,annem herkesi beğenmiyordu,babamı gördüğü zaman derhal beğendi.

-Görücü usulü mü oldu?

Onu bilmem

-Nerede tanıştılar?Hiç anlatılmadı mı?

Hiç anlatılmadı.

Nerede evlendiler?ve tarihini hatırlar mısınız?

Yok

-Sinagogda evlendiler herhalde
Evet.

-Resmi bir nikah ta yapıldı herhalde.
Evet

Giyimlerini nasıldı?Geleneksel miydi? modern miydi?
O zaman ki daha burası cumhuriyet kurulmamıştı,kendileri hep avrupa giyimleri giyerlerdi.Çünkü Avrupa bir mağazada çalışıyordu.Stein dedimya.Hiç fes giymedik biz. Bize hiç fes giydirmediler

-Öyle bir mecburiyet yoktu yani.Gayrimüslümler fes giymek zorunda değildiler öyle mi?
Yok yok öyle bir mecburiyet yoktu.Bizim giydiğimiz biz alaturka giyinmedik.Hep avrupa elbiseler,paltolar avrupa ayakkabılar,hepsi avrupa.

-Peki ama o zaman fes giyenler vardı.
Evet çocuklar giyorlardı fes biz hiç giymedik.

-Annen baban modern giyindiler yani?
evet.Bilhassa bizde daima biz namlıydık.Bütün çocukluğumuzda ağabeyim olsun ben olsun kızkardeşim olsun hep avrupalı giyindik

-Bu sizin aileye özgü bir şey miydi yoksa yahudilere özgü mü?
Bizim aileye özgü

-Mesela fesi yahudi çocukları giyer miydi?
Evet giyerlerdi.Ama biz hep avrupalı çıktık daima avrupa giyimleri giyiyorduk.

-Ailenin maddi durumu nasıldı?
Orta

-Yaşadığınız evi hatırlıyorsunuz? Bir tasvir eder misiniz? Ortakoy deki yaşadığınız evi.Kaç odalıydı?Neredeydi?
Ortakoy de caddede vapur iskelesine giden bir sokak vardı.O köşede hem denize giden yola bakardı hem caddede.

-Köşe yapardı yani?
Köşedeydi,bizim evimiz oradaydı.Üç kathydı.

-Üç kat da size mi ait idi?
Evet.Fakat altında biz oturuyorduk.Birinci katta biz oturuyorduk.üst katta başkası oturuyordu

-Bütün daire size mi ait idi?Sahibi siz miydiniz?Yoksa kiralık mıydı?
Hayır.Kiralık.Hatta hatta üstteki kiracılar biz kiracı bulurduk ,istediğimize biz verirdik.Malsahibi istediğine vermezdi.

-Size danıştırdı,siz bulurdunuz.
Evet biz bulurduk ve kiralardık.Oranın bir üstünde bir odamız daha vardı.

Mal sahibiniz yahudi miydi?

Evet.

-Kaç oda vardı? Mutfak banyo hepsi var mıydı?

Banyo ozamanlar yoktu.

-Nerede yıkanılırdı hamama mı gidilirdi?

Ozaman banyo bütün evlerde yoktu ki.Tuvalet vardı.Oda alaturka tuvalet alafranka yoktu.

-Mobilyalar nasıldı?

Mobilya normal

-Su elektrik?

Su vardı.Elektrik sonradan geldi.Daima lambaydı.

-Isınmak için ne yapardınız?

Nasıl derler...mangal ,yuvarlak mangallar vardı .Kömür koyarlardı.

-Her odada mı vardı bu?

Haa sobamız da vardı.Mangal vardı ve odun sobalar.İki odada salonda ve oturma odasında soba vardı,bir tanede mangal vardı yuvarlak.

-Kaç odası vardı?

Bir,iki,üç bir tanede yukarıda dört.Ve şabat o mangalları sobayı biz yakmazdık.Seyyar birisi vardı ki geliyordu sabah

-Yahudi değildi ozaman?

Yook yahudi olmaması lazım.Türk birisi.

Ne yapıyordu bu adam?

Geliyordu sobayı yakıyordu.

-Bütün evleri dolaşiyor muydu?İşi bu muydu?

Evet

-Paramı alıyordu?

Herhalde.

-Söndü diyelim ne olurdu?

Günde 1-2 kere uğrardı.

Bahçe var mıydı?

Yok bahçe yoktu.

-Evde hayvan besler miydiniz?

Kedi.Ve bir zaman bir tane de köpek.Ufak.Böyle.

-Kimindi bu kim ilgilenirdi?Kimdi meraklı olan?

Annem bizim için yaptı. Annem çok titizdi. Banyosunu filan o yapardı. Ki temiz olsun bize şey olmasın diye. Ve hatırlıyorum ben ne zaman çocukken bahçeye çıkardık oynamaya alırdım köpeği koyardım onu ceketin içine yüzü dışarıda, düğmelerdim ve böyle oynuyordum. Hem köpeği böyle tutuyordum ufacık ufacık

- Aynı zamanda kedi mi vardı? İki de aynı anda mıydı? Hem kedi hem köpek mi vardı yoksa ayrı zamanlarda mı?

Kedi daima vardı. Belki köpek olduğu zaman o yoktu. Kuş seviyordum fakat annem uçururdu.

- Nasıl?

Günahtır diye. Uçtu uçtu derdi. İstemiyordu kuş besleyelim yazıktır diye.

- Evde hizmetçi uşak var mıydı?

Hizmetçi gelirdi. Haftada bir temizlik için.

Kitap var mıydı evde? Kitap okunur muydu?

Ben çok okurdum.

-

Annen , baban , kardeşler?

Herkes okurdu. Kardeşim zaten avrupalıya yerleştiği için onu bilmiyorum. Ben de toptan istanbulda çarşıya çıktığım zaman, mısır çarşısı değil kapalı çarşı, çıkarken orada karşıda bir cami vardı , orada eski kitapçılar vardı. Oraya giderdim toptan 8-10 tane alırdım. O zamanlar Michel Zavago. Pardayyanlar böyle kitaplar okurdum. Polisiye kitapları. Çok okurduk hem de yatakta. Akşam yattık mı yorganın altında okurduk. Pille.

- Din? Dini kitaplar okur muydunuz?

Babam okurdu çünkü daima tefila söylerdi. Tefilim koyuyordu her sabah. Ufak olduğum zaman ben de aynı şeyi yapıyordum fakat sonradan ne zaman dışarıya gittim artık gevşedim.

- Evde başka kimler kitap okurdu? Annen kardeşler, ablan herhes okur muydu?

Herkes okurdu. Fransızca okurdu.

- Bu aldığınız kitapları kendiniz mi seçerdiniz? Yoksa tavsiye mi ederlerdi?

Yok yok ben seçerdim. Böyle polisiye kitapları romanlar falan. Küçükken hep bu kitapları okurdum.

- Kütüphane var mıydı? Oralarda veya İstanbul davardı tabii.

Ortaköy de yoktu. Fakat İstanbul da vardı.

- Oraya gidilir miydi?

Yok yok

- Öyle bir alışkanlık yoktu peki gazete var mıydı?

Gazete vardı tabii.

- Hergün alınır okunur muydu?

Hergün. Dediğim gibi journal d'orient gazetesi vardı. Fransızca ki evde bu gazete okunurdu.

-Herkes okur muydu gazeteyi?

Herkes okurdu.Bir de ayriyetten jueton el jueton

-Bu ladino muydu?

Evet ispanyolca bir gazete çıkıyordu.Onu da haftada bir .

-Yahudi cemaati mi çıkarıyordu.

Evet haftada bir çıkıyordu onu okuyorduk.

-Şimdi gene dindarlığa gelelim.Çok dindar olduğunuzu söylediniz.

Evet pesah oldu mu ,peasahta bir usul varki bir akşamdan evvel ev temizlendiği gibi yapmak için bazı odalarda bir köşede bir parça ekmek saklanıyordu.

-Pesaha girerken mi?

Girmezden sonra geliyorlardı temizlik yapılıyor diye o parçaları çıkarırlardı,temizliyorlardı ekmeklerden.

-Önce atıyorlardı sonra temizliyorlardı.Öyle bir gelenek mi vardı?

Öyle bir gelenek vardı.

-Başka neler vardı dinle ilgili? Kaşere bakılır mıydı? Et nereden alınırdı?Yahudi kasaptan mı?

Kaşere bakılırdı.Et yahudi kasaptan.Bütün mutfak eşyaları pesah için ayrı vardı.Hepsi saklanırdı ve yenisi çıkarılırdı.

-Sinagoga hergün mü. gidilirdi yoksa Cuma günleri mi yoksa bayramdan bayrama mı?

Babam gidemezdi çünkü çalışıyordu.Çalışmadığı günler giderdi.Bayramlarda tabii giderdi.

-Yahudi cemaatinde herhangi bir görevleri oldu mu?

Yok olmadı.

-Herhangi politik,sosyal, kültürel bir faaliyet?

Yok yok

-Babanızın askerlik dönemiyle ilgili anılar var mı?

Var.

-Ne anlatırdı?

Benim hatırladığım,babamın askerlik yapmamak için

-Onu anlattınız,onun dışında?

Anlatmış mıydım.

-Anlattınız.Başka bir şey var mıydı?

Yok başka birşey yok.

-Komşular? Kimler vardı komşu olarak? Yahudi miydiler?

Yahudi yahudi.

-Hepsi yahudi miydi komşuların? Yani görüştüğünüz kimseler genelde hep yahudi miydi? Yok muydu bunun dışında?

Benim yanımda bir dişçi vardı.O ermeniydi.

-Ortaköyde mi?

Ortaköyde.Bizim evin yanında o dişçiydi.Agop Terziyan.Diplomé de Paris filan tabelası vardı.O zaman zaten hep fransızca tabelalar vardı.

-Başka kim vardı komşu olarak?

Ortaköy de bizim aileden bir akraba vardı,Muhtar.Muhtar idi oranın.Eskiden Beşiktaş'ın bir okulun öğratmeni miydi müdürü müydü bilmiyorum.Beşiktaş ta paşaların oğulları hep orada okurdu.Sonradan muhtar oldu.Ortaköy'ün muhtarıydı.

-Peki komşular?Anneniz babanız kimlerle görüşürdü?Hep aile içinde mi görüşülürdü?

Yoo.Yukarıdaki komşularla,karşıdaki komşularla görüşülürdü.

-Ziyarete mi gidilirdi?Beraber mi çıkılırdı ? Yemeğe mi çıkılırdı? Gezmeye mi?

O zamanlar böyle yemeğe çıkmak filan yoktu.Evde toplanılırdı.Sohbet etmek filan yemek yemek.Hatta ve hatta hatırlıyorum ki misafirler geliyordu bir sofraya kuruldu bir de bir şey konuldu ortada ikram olarak ,yemek olarak.Herkes yiyor ne olduğunu bilmiyorlardı,anlayamadılar.Söylemedi nedir? Yumurta mıdır? Kimse bilemedi.Neymiş?Babam öğrendi o rumlardan

-Rum yemeği miydi?

Hayır.Tarama.Tarama hazırladı Yiyorlardı anlamıyorlardı nedir bu? Yumurta mıdır nedir?

-Kim hazırladı bunu?

Babam hazırladı bunu çünkü onun çalıştığı mağazada rum bir colleague vardı onun bir iş arkadaşı ,ondan öğrendi ve yaptı ve ilk defa o veriyordu.Daha kimse bilmiyordu bile bu taramayı.

-Başka böyle hikayeler var mı annenizle,babanızla,kardeşlerinizle ilgili,aklınıza gelen hayatınızda yer etmiş bir olay?

Harp zamanında ,işgal zamanında Ortaköy de ingilizler fransızlar

-Askerler fransız askerler mi vardı burada ,İstanbul da dolaşıyorlarmıydı?

Tabii tabii ingilizler fransızlar.Evde gece karanlıkta kimse görmesin bizi

-Niye ? Ne yaparlardı?

Çat pat pat böyle oynamak için askerler,yani öldürmek için falan değil.Sarhoş marhoş.Böyle hatırlıyorum sokakta böyle şey oluyordu.Fransızlar Örtaköy de "Petit Paris" vardı.Derede portakal paşa vardı bir yokuş,yukarıya çıkıyordu yukarı yukarı,orada arsa vardı.orada fransızlar kalıyordu.Onların yerleri vardı.Askerlerin yani bir kamp.Orada aynı zamanda şeyleri Algerien yani Cezayirliler vardı böyle elbiselerle.Onlarında kampı orasıydı.

-Ortaköylüler veye İstanbullular nasıl bakarlardı bunlara? Siz nasıl bakardınız bu askerlere? Çok iyi.Biz hele ki fransızca konuşuyorduk çok iyi bakarlardı bize.

-Onlar size iyi bakardı. Fransızca konuştuğunuz için

Evet

-Ama gene de korkardınız onlardan kapatırdınız geceleri.

Çünkü sarhoş askerler geçiyordu.Bizim evin karşısında bir gazino vardı.Askerler orada toplanırlardı.Orada ingiliz askerleri toplanıyordu.Hatta ve hatta bizim İngiltere den bir akrabamız vardı,asker olarak buraya gelmişti.Ve orada o piyano çaldığı için o piyanoya oturuyordu ve şarkı söylüyordu,bütün millet yani ingilizler,askerler eğleniyorlardı. Fransızlar derken herhafta aşağı yukarı yazın,yaz zamanlarında giderdik onları ziyarete,yukarıya.Fransızca şarkılar söylerdik

-Başka hatırladığınız olaylar var mı?

Ortaköy de bizim akrabamız Vitali Aseyo ki muhtar idi oranın,gazinosuda vardı.Bir odada muhtarlık yapıyordu diğer tarafta kahve idi.Orada da ince saz çalıyordu her akşam.Babamın bir tanıdığı mı arkadaşı mı kuzguncuk ta oturuyordu,o keman çalıyordu.Keman değil Ud çalıyordu.O da o ince sazda dahil idi.Akşamları geç vakte kadar şarkı çaldıkları için Kuzguncuğa gidemezdi gelir bizim evimizde misafir kalıyordu.Eve gelince bize geldikten sonra yemek veriyorlardı o da müzik çalıyordu.Yani ud çalıyordu.Ben onu bir türlü dinleyemedim.Ufaktım,her akşam onu bekliyeceğim derdim geldiğinde bize çalacak diye, hep uyuyakalıyordum.Çocuktum çok küçüktüm,hiç bir defa nasip olmadı onu dinleyeyim.

-Peki tekrar senin çocukluğuna dönelim bir daha, ailenin son çocuğumuydunuz?

Evet

- Kim bakıyordu size, bir bakıcı filan var mıydı?

Hayır yoktu.Arada sırada bir hizmetçi geliyordu.

- Okula kaç yaşında başladınız?

6-7 yaşlarında

-Okulla ilgili şeyler anlatır mısınız?

Evvla daha küçükken, hahamın evine giderdik

-Okuldan önce mi?

Evet okuldan önce, Ortaköy'de. Birkaç tane çocuk vardı, toplanıyorduk bir haham geliyordu ve bize ibranice (okula daha gitmeden) okuma yazma öğretiyordu. Yazmak değilse bile okumak ve dini şeyler. Ondan sonra okula gittim, ki Alliance okulu vardı, dünyanın her tarafında vardı şubeleri. Fransızca okulu, orda birkaç sene okudum Ortaköy'de. Sonra yeni Alliance okuluna Galata'da gittim. Yine Alliance. 1'e kadar son sınıfa kadar okudum, ondan sonra gittim şeye; Saint Jean Baptiste okuluna.

- İlk gittiğin okulda arkadaşlar falan vardı herhalde? O gittiğin okulda hep yahudiler mi vardı?

Evet sadece yahudiler vardı.

- Orada arkadaşlıklar filan nasıldı, okul dışında görüşür müydün arkadaşlarla, öğretmenlerle?

Öğretmenlerle yok.

- Sever miydiniz öğretmenleri?

İki tane kız kardeş öğretmen vardı, onu yalnız hatırlıyorum. Sonra Galatadaki öğretmenler, Benbanaste miydi okul müdürü, aklımda kalmadı.

- Bir okulda sadece yahudiler geliyordu, o zaman yahudilikle ilgili şeyler de öğretiliyor muydu okulda?

Tabi ibranice vardı.

- Dini şeylerde öğretiliyordu o zaman?

Evet, evet

- Yuva falan olmadı değil mi?

Yok sadece bu hahamın evi oldu.

-Okuldan önce mesela, yani okul yaşamı başlamadan önce gündüz ne yapardınız, hiç hatırlar mısınız, mesela annen seni alıp gezmeye mi götürürdü, neler yapardınız ?

Küçükken hatırlıyorum annem, Ortaköy’de oturuyorduk, hele şabat günü alırdı bizi gezmeye götürürdü. Çırağan’a kadar götürürdü ve orda süvari birliği vardı orda birkaç tane bank vardı orda otururduk. Annem bir getirirdi, orda gidip gelmek bir eğlenceydi. Ne zaman Cuma günü bazen bizi misafir götürürdü Tant Faniye, Annemin kardeşiydi, ki Beyoğlunda oturuyorlardı. Yürüyerek götürürdü bizi oraya kadar, şabat şeye binmezdik tramvaya filan.

- Okulda en sevdiğin dersler neydi?

Bir şeyim yoktu, özellikle sevdiğim bir ders yoktu.

- Dersleri sever miydiniz?

Normal.

-Başka lisan ve müzik konusunda?

Lisan Fransızca okudum, ayrıyetten Berlitz okuluna gittim Almanca. Almanca okudum fakat çok az öğrendim. Çalıştığım yerde Koroza fabrikası vardı, düğme fabrikası mühendis Almandı onunla biraz pratik yaptım sonra ne zaman İsrail’e gittim orda 3-4 sene oturduğum müddetçe bütün arkadaşlarımın hepsi Eşkenaz idi. Eşkenazlarda Almanca konuşuyorlardı. Bende onlarla Almanca konuştum.

- Peki müzikle bir ilginiz var mıydı?

Benim kız kardeşim bir mandolin bir de ud vardı. Ders alıyordu fakat O da pek meraklı değildi. Ben çok mandolini alıyordum bir türlü hiç birşey çıkaramıyordum, kabiliyetim olmadı.

- Hobileriniz var mıydı, başka ilgi alanlarınız var mıydı, el sanatları veya başka birşey?

Resim.

- Belirli bir eğitim mi gördünüz yoksa direk çizmeye mi başladın?

Bir nevi pentür var resim var fırçaylan falan değil bir dekoratif pentür var. Ders gördüm küçükken İstanbul’da.

-Okulda mı?

Okul değil bir profesör. Yok okulun içinde değil ayrıca, onu öğrendim ki ben bunu sonradan İspanya’ya gittim onu tatbik ettim iş olarak. O öğrendiğim o nevi pentür, boya. Tatbik ettim ve iş olarak hayatımı kazandım ben İspanya’da.

- Bu işten para kazandınız mı? Resim yapmaktan?

Evet İspanya’da. Bunu neydi kravat, düz kravat ipek kravatlar düz renk veriyorlardı. Üzerinde peinture yapılıyordu ve kurutuyorduk ve veriyorduk.İspanya’dayken bunu tatbik ettim bu nevi boya öğrendiğim. Orda bu iş yaptım. Kravatları toptan olarak veriyorlardı, düzineyle, benim yaptığım modelleri gösteriyordum, istediği desenleri yapıyordum. Evvela başladım lüks mağazalara vermeye fakat az siparişler vardı az siparişler vardı. Onlar lüks kravatları. Bu renkten bu kadar şu renkten bu kadar filan. Sonra toptan işini yaptım.

- İspanya konusuna döneriz tekrar, çocukluğunuza devam edelim. İspanya hikayenizi soracağım tekrar.

-Başka çocukluğunuzda boş zamanları nasıl geçirirdiniz?

Bu öğrendiğim boyalarla geçiriyordum. Ve tanıyorlardı, bu boyayı aynı zaman da coussin ler mendilleri bu boyalardan yapıyordum. Bu nevi boya.

_Ne zaman yapıyordunuz bunları?

Küçükken

-Küçükken derken kaç yaşında?

Daha İspanya ya gitmezden önce ,18-19 yaşında gittim İspanya’ya ,ondan küçük.

-Arkadaşlarınızdan biraz bahsedermisiniz?Hem ilkokul hem daha sonrası

Benim Ortaköy de öyle arkadaşlarım vardı ki te son senelere kadar ,ölünceye kadar samimi arkadaşlarım oldu.

-Neler yapardınız?

Küçükken bilye oynardık,beraber gezmeye giderdik

Hatırlar mısınız isimlerini kimlerdi?

Evet Atiyas vardı,Avigdor vardı,Sages vardı.Dahasonra unutma ki ben 18 yaşına geldiğimde artık ben Ortaköy den çıktığım için artık bıraktım onları.

-İspanya'ya gidene kadar bunlar samimi arkadaşlarınız oldu

Evet orada şey vardı Halit?

-Kimdir o?

Belkıs Aseyo'nun kocası . Aseyo, muhtarın kızı ki evlendi Halitle gitti Ankara'ya

-Halit kimdir? Müslüman mıdır?

Evet evlendi ve Ankara'ya gitti.O zaman ortaköydeydi. Ben görmedim ne zaman evlendiğini çünkü burda değildim.

- Halit'i burdan tanır mıydınız?

Tanıyordum bekarlıktan.Ortaköylüydü.Bizim karşıda oturuyordu.Bir de onun kızkardeşi Halide vardı.O da bizim karşıımızda oturuyordu.Halitin annesi Sabiha hanım mıydı ne.

-O zaman yahudi olmıyan biri ile evlenmek bir sorun yaratmadı mı?

Sorun değildi .Oldu oldu.Karşı çıkan kimse olmadığı için çünkü onun ne anası vardı ne babası vardı.

-Ne olmuştu onu annesi babasına?Erken mi kaybetti?

Babası Vitali Aseyo muhtar,o öldü daha evvelen,annesi çok daha evvel.Üç kız kardeş kaldılar.Sara Aseyo,Belkıs Bekiydi Belkıs oldu ve Vera Ventura

-O evlendi ve Ankara'ya gitti.Peki arkadaşlar hepsi okuldan mıydı yoksa mahalleden miydi? Mahalleden ,karşı karşıya.

-Hepsi yahudiydi?

Evet çoğu yalnız bir Halit vardı bizimle

-Aynı zamanda arkadaştınız demek?

Evet arkadaştık

-Peki başka neler yapardınız arkadaşlarla?Spor yapar mıydınız?

Yok spor falan yoktu

-Herhangi bir sosyal faaliyet?

Mahallede futbol oynardık

-Var mıydı o zaman futbol?

Futbol vardı.Mesela orada takım falan yoktu.

-Arsa boş bir arsa mı vardı mahallede?Yoksa kaleli normal saha mı?

Bizim karşıımızda yukarıya giden bir yer vardı orada boş bir arsa vardı.Oraya giderdik top oynamaya.

-Cumartesi neler yapardınız?

Cumartesi bir kere şabat .Sabah kala gitmek vardı.O şarttı.

-Şabat kurallarına mı uyulurdu? Bütün gün böyle mi geçerdi?

Hayır yoo arkadaşlarla çıkardık oynardık.Hatta o zamanlar küçükken ben hatırlıyorum bir selihot vardı ki gece kala gidilir ve okunur.Gece yarısı kalkıyorduk babam beni götürüyordu,ben de seve seve gidiyordum neden ? Çıkışta sahlep satıyordu biri kapıda bir sahlepçi vardı,onu içerdik.

-Ailece mi giderdiniz?

Ailece yok babam ve ben.

-Peki büyük ağabey?

O yoktu Fransa daydı.

-Başka tatille ilgili hiç tatile gitmişliğiniz var mı?

Tatil diye fevkalade bir şey yapılmazdı o zaman.

-Ne hatırlıyorsunuz bu konuda eğlence ve tatille ilgili?

Eğlence bir sinemaya giderdik,arkadaşlarla toplanırdık evde

-Araba falan? Atlı araba mı vardı?

Yok araba falan yoktu. Taksiler vardı bizim sokakta, başlamıştı.

-İlk ne zaman bindiniz hatırlar mısınız?Taksiye

Yok. Yalnız hatırlıyorum ki bizim sokakta faytonlar vardı atlı arabalar vardı sonra taksiler geldi.

-Motorlu yani

Motorlu evet

-İlk ilk ne zaman gördünüz taksiyi?

Bizim caddede durağı oradaydı taksilerin evvela arabalar durağı ondan sonra bu otomobiller durağı. Dört yaşında altı yaşında idim ne zaman bir müşteri gelirdi bir araba kalkıyordu ne olurdu arkadakiler ilerliyorlardı değil mi? Ben de her arabaya biniyordum yani biraz ileri yapacaktıya ,biniyordum yanına birkaç metre gidiyordum.

-Sen mi götürüyordun arabayı ileri?

Hayır hayır şoför götürüyordu ben de yanına oturuyordum. Hatırlıyorum bizim evin altında bir şekerçi vardı. Şekerçi, akide şekerleri lokum falan bu şeyleri satıyordu. Bizim evde toplanıyordu mesela şeker kutuları hani vjityaya giderken götürülen şeker kutuları var ya ben alıyordum bunları götürüyordum aşağıya o şekerçiye boş kutuları. Verdim onu satmaya.

-Ticarete de başladınız yani?

Evet verdim orada .Aldı ve “sana 8 kuruş vereyim “ dedi şekerçi. Bende 7.5 olmaz mı dedim

-Ne dedi adam? Sonunda kaç kuruş aldınız? 7.5 mi 8 mi?

Hatırlamıyorum. Hatırlıyorum ki pazarlık olarak. 8 ne kadardır bilmiyordum. 2.5 , 5 , 7.5

bunlar işitilen rakamlardı. Ben de bilmediğim için pazarlık yaptım, açığözlük yapmak istedim.

-Trene hiç bindiniz mi? İlk ne zaman bindiniz?

trene Florya ya gitmek için binerdim

-Ozaman tren vardı o halde?

Evet. çok ufakken hatırlıyorum Floryaya gittik Şimdi hayal meyal hatırlıyorum Florya da bulunuyorum. Oraya nasıl gittim ? Trenle demek ki. Fakat gittiğimi falan hatırlamıyorum. Fakat orada Fransız askerler vardı, ordunun kamyonları vardı biz geldik ve onlar bize çay ikram ettiler. O florya şimdiki florya değil. Orada bir kumluk, yukarıdan aşağıya bir kumluktu. Bütün yaptığımız ayakkabıları çıkarmak çıplak yalın ayak plajda gezmekti.

-Peki hiç tatil olmadı mı ailece gittiğiniz veya arkadaşınızla gittiğiniz?

Yok yok .Daha sonra Cumartesi miydi Pazar günleri miydi hatırlamıyorum çok ünlü görülmüş bir yer vardı Altınkum.

-Ne tarafta bu?

Kavaktan sonra Altınkum vardı. Veya Sarıyer de 2 tane su menbaa vardı. Hünkar. Çok meşhur bir yerdi .Herkes oraya giderdi. Çantalar mantalar yemekler filan.

-Oraya nasıl gidilirdi?

Vapurla. Vapurla Sarıyer e ,Sarıyer den araba. At arabası. Talikalar vardı Talika. Hatırlıyorum bir defa böyle arabayla gidiyoruz, bir çocuk gördüm küfeyle arabanın arkasından koşuyordu.

Ben onların dikkatini çektim”Bakın çocuk koşuyor” diye. Bak dediler bana: Sen arabayla gidiyorsun ama bu çocuk para kazanmak için koşuyor arkadan ki oraya geleceğiz de inerken o bizim çantalarımızı alacak yukarıya tepeye kahveye taşıyacak ve para alacak.

Hünkar ve Çırçır vardı orada .

-Orada yemek mi yerdiniz?

Yemek yedik, karpuzlar suya konurdu.

-Siz yanınızda götürürdünüz yoksa orada mı yemek vardı?

Hayır hayır biz getirirdik.

-Ozamanlar restoranlarda yemek yemek yok muydu?

Yok yok o zamanlar yok hiç hatırlamam

-Onsekiz yaşına kadar Ortaköy de hatırladığınız ve hayatınızda yer etmiş olaylar?Veya kurtuluş savaşından hatırladığınız?

On sekiz yaşlarımda ben oradan çıktım.

-On sekiz dediğiniz 1932 dir.1932 ye kadar aklınızda yer etmiş olaylar yok mu?Kurtuluş savaşında neler oldu?Hiç etkilenmediniz mi ?Askerler fransız askerleri giderken?

Onu biliyorum onlar orada oldukları zaman.İngilizler vardı fransızlar vardı.İtalyanlarda vardı. Muhtelif yerlerde ayrılmışlardı.Gidişini hatırlamıyorum.

Hatırlıyorum ki bir zamanlar eski türkçeydi sonra Atatürk yeni harfleri tatbik başladı,kanun çıkardı.Ve kanun çıktı ki herkes öğrenecekti.Öğrenmeyen yoktu.

-Siz biliyordunuz zaten ?

Ben okuldan biliyordum.Büyükler herkes okul vardı gece okulları vardı falan,herkes ders aldı, ve herkes yeni alfabeği öğrendi.Oradan hatırlıyorum bir şiir

-Alalım nedir?

Kardeşlik üzerine:

Durduğumuz bulunduğumuz bu sevimli topraklar

Öyleyiz ki baba nedir kardeş nedir dinlemeyiz

Eğer oğlum sen sen isen bunları çiğne ez

O duygular hiç olmazsa aramıza sokulmasın,kardeşliği kovmasın

Elele ver yaşadıkça sev,sevil bunu düşün bunu bil

Lakin bizler bir anadan bir babadan yetiştik

Onun için ayrılmayız ne büyüktür kardeşlik.

Öyle koksun bahçedeki sıra sıra ağaçlar

Bora kopar rüzgar eserde onlara

Bibirini korurlar birbirinden ayrılmazlar

Ve kır çiçeklerini severek korurlar.

-Güzel taa o zaman dan aklınızda kalmış

Yeni yazdım bunu unutmamak için.

- Şimdi kardeşlerinizden biraz bahsetseniz ne yaptılar ne ettiler?Çocuklukları ? Okul?

Onlarla ilgili enteresan hikayeler?

Şimdi mesela ağabeyim çocukken fransa ya gitti,oraya yerleşti. Bir iki sene sonra geldi buraya askerliğini yaptı ve tekrar döndü oraya yerleşti tamamen ve orada evlendi ve orada vefat etti.O Fransa'ya yerleşti,gençken oraya gitti dediğim gibi askerliğini yaptı ve tekrar döndü oraya.Ve arada 2. dünya harbi 39 da harp başladı.Ve o oradayken Fransa da idi,bir zaman geldi ki işgal oldu almanlar tarafından,tehlikedeydi o o zamanlarda.Mecbur oldu orada saklanmaya.

-Size buraya mektup mu yazıyordu?Anlatıyor muydu bir şeyler?

Hayır

-Saklandığını falan sonradan mı anlattı?

Yok . Bunun üzerine bir şey konuşmazdı , yazamazdı.Yalnız onun tanıdığı bir kız vardı orada fransız kızını hristiyan olarak o Avignon da oturuyordu, onu Avignon dan dışarı bir yere çıkardı bir köye,tanıdıklarının yanında oraya gönderdi.

-Kendi akrabalarına mı gönderdi?

Kendi akrabalarına ,oturdıkları yere,oraya yerleştirdi.Ve bütün işgal savaş zamanında onu korudu.

-Oralardan başkaları toplandı mı?

Toplandı hatta bizim akrabalardan Allegra Saranga kocası filan onları hepsini aldılar.

Fransada mıydılar?

Fransa da.Onlar hepsi toplama kamplarında öldüler.

-Onu anlatın ne zaman gittiler oraya?

Ağabeyim gitmedi oraya,kurtardı onun sayesinde .Hatta ve hatta ne zaman almanlar geliyordu, küçük çocukların bile haberi vardı derhal heber veriyorlardı saklan diye.Yani köye geldikleri zaman mesela olurdu bir alman arabası haber veriyorlardı saklansın ortada dolaşmasın filan.

-Kaç sene böyle geçirdi?

Bütün savaş zamanında nihayet onunla evlendi.Hayatını ona borçludur sayılır.

-Ötekilerin hikayesini anlatsanız?

Ötekiler, onları almışlar.

-Onlar ne zaman gittiler?

Onlar buradan gittiler Fransa'ya yerleştiler . Tante Fani ve Allegra önceden Fransa'ya gittiler ve orada evlendiler savaştan önce.

-Fransızlarla mı evlendiler?Yoksa buradan birileriyle mi?

Hayır hayır.Allegra bir kuzeniyle evlendi,Fortüne aileden değildi yabancı bir yine yahudiyleevlendi Fransa da.

-Sonra?

Allegra ve kocasını toplama kamplarına götürdüler ve orada öldüler.

Bu konuda bir bilgi bir hikaye var mı ? Nasıl oldu?

Yok bir bilgi yok.

-Ötekiler nasıl kurtuldu?

Ötekiler nasıl kurtuldular bilmiyorum.

-Onları götürmediler onlara bir problem olmadı?

Yok problem olmadı.

-Bana bir İspanya seyahatinden bahsettiniz,kaç yaşında gittiniz

Ben 17-18 yaşında gittim.Okuldan sonra çalışıyordumbir komisyon ithalat firmasında.Ben fransızca correspondance için girdim.Bir arkadaş da vardı ,kuzguncukluydu o almanca correspondance yapıyordu.Birgün kalktık düşündük “bir yere gidelim mi? nereye gidelim? Fransa ya gidelim mi?Buraya gidelim mi” falan konuşuyorduk.Seyahat etmeyi hayal ediyorduk.Birgün arkadaşım geliyor diyor ki”İspanya ya gidelim mi?” Gidelim dedim.Karar verdik İspanya'ya gideceğiz.

-Gezmeye mi?

Hayır.Yerleşmeye iş için.

-Evden bir tepki gelmedi mi?

Şimdi başladık evde herkes “ yahu ne yapacaksınız,kimseyi tanımıyorsunuz,şudur budur filan”

Biz aramızda karar verdik yapacağız.Bir gün geliyor o benim iş arkadaşım diyor ki”Bak beni evden çok zorluyorlar gitmeyelim” diyor.Ben evde harp çıkacak diye 1930 larda onlarda bir korku vardı.Aman Türkiye de bulunmayalım yani kaçalım Türkiye den.Bu bahaneyle, ozamanlarda hep harp çıkacak korkusu vardı.

-1930larda?

Evet

Avrupa da mı çıkacaktı?

Evet Avrupa ama Türkiye de dahil olur yani.

-Niye böyle bir beklenti vardı?

Politika bu.O zaman böyle şeyler vardı.Ben böyle ikna ettim benimkileri.Bir gün arkadaşım geliyor diyor ki,babasıgeliyor ona dedi ki”Oğlum nereye gideceksiniz? Ne yapacaksınız orada?Gelin ben size bir iş bulayım.Gelin benimle ,bir teneke kutu fabrikası var size alayım, gitmeyin”Ben yok dedim arkadaş da aynı zamanda yok diyor.Ondan sonra “gelin satılık bir atölye var trikotaj”. Ben dedim yok ben karar verdim gideceğim.Oda beni kıramadı o da

kabul etti.Ve kuzguncktan bir aile daha vardı yahudi bir aile ki İspanya'ya gidiyorlardı,ister misin beraber gittik.

-Hem aile hem sen hem arkadaş?

Yok yok benim arkadaşla gittik oraya.

Bir aile var dediniz?

Bir aile vardı gitmişlerdi Kuzguncuktan.Bu şekilde karar verdik gideceğiz diye.İkna ettirdik her iki taraftan böyle.Ben gittim pasaport çıkarmaya da korkuyordum ki acaba bana pasaport vereceklermi.Şimdiki gibi değil Babıali deydi pasaport yeri

-Niye korkuyordunuz_

Belki vermezler diye çocuktum yani.Gittik Oraya yerleştik.

-Nereye gittiniz İspanya da?

Barcelona ya .Barcelona ya indik. ve lokantanın bir adresimiz vardı.

-Vapurla mı gittiniz?

Vapurla gittik.Bir adresimiz vardı orada kahve idi ve öğle akşam yemek veriyorlardı yani bir lokantacı.Lokantacı Yunanistanın bir yahudisiydi.Selanikli mi böyle bir yerden.Ve oraya bu şekilde gittik.

-Ne yapacağımız belli değil hiç kimse de yok ?Nerede kaldınız?

Bu lokantaya gittik .Bu museviydi Selanikten bir yerden.Dedik biz yeni geldik yatma yeri istiyoruz.Bir dakika dedi Josepe diye birini çağırdı, git falan bayana sor orada boş mu? Gitti geldi evet dedi.Aldık çantaları yerleştik orada bir evde pansiyon olarak.Bu şekilde başladık orada kalmaya.

-Para?

Para ben hatırlıyorum 50 lira para olarak gittim.50lira.Bir peseta o zaman 50 kuruş idi.

-50lira büyük para mıydı?

Yok büyük para değildi ama biraz işimizi görürüdü yani.

-Orada ne yapmaya başladınız?

Orada evvela başladık trikotaj şeyleri satmaya marketlerde nasıl diyorlar pazarlarda.

-Bu işi kim önerdi? Durup dururken yabancı bir yerde.

Herkes ne yapıyor ,biliyorduk ki çokları bu işi yapıyorlardı.Biz de öğrendik ve böyle başladık.

Sonra ben başladım bu işi yapmaya

-Hangi işi trikotaj işi mi?

Yok Peintüre işi kravatlara. sonra arkadaşım 1 sene sonra döndü ben yalnız kaldım.

-Niye döndü?O iş yapamadı mı?

Yapamadı.Ben bu işi yapınca bu onun yapacağı bir iş değildiki.Peintüre yapan ben idim.O bir sene sonra aşağı yukarı döndü.Ben kaldım.Franko zamanında ihtilal oldu

-Ne kadar zaman sonra bu? Ne kadar kaldınız İspanya da?

İspanya da 2-3 sene kaldım.2.5 sene kadar kaldım orada.Franko zamanında ihtilal oldu.Franko hükümetteydi.Komünistler ihtilal oldu.yaptılar .Seneler seneler sürdü bu ispanya nın ihtilali.

-Sizi nasıl etkiledi bu?

ilk zamanlar bir şey yapmıyorlardı .Barcelona da ihtlalciler kazandılar orası ordu yoktu yani ve oradan sonra ben Fransa ya gittim ingiliz gemisiyle.İngiliz hükümeti orada ingilizharp gemileri gönderdi.Yabancı kim varsa çıkmak kaçmak isterse harpte bulunmamak için alıyordu.Ama ispanyolları almıyordu.Ben de böyle öğrendim ki İngiliz vapuru ile çıkabilirim. Ve tabii iş kesildi.Hatırlıyorum ki o zamanlar olimpiytlar olacaktı Barcelona'da,ozaman Barcelona'da olacaktı ve olimpiyatlar için kravat yapıyordum ben.Yani o desenler yerine o 5 tane çember var ya ki olimpiyat şeyisidir bunu yapıyordum.Bu kravatlara yapıyordum o zamanlar.İhtilal geldi kesildi bu.

-Olimpiyatlar olmayacak mıydı?

Olmayacaktı.Bütün memleket bütün İspanya harpteydi,seneler sürdü böyle.Ozaman karar verdim geri dönmeye.Öğrendim ki böyle vapurlarla İngilizler bizi götürüyorlardı

-Geri dönmek derken Türkiye' ye mi geri dönecektiniz?

Gemi Barcelona dan Marsilya ya götürüyordu.Ben de getirdim valizleri,limana gittim verdim pasaportumu,çıktık gemiye ondan sonra bunu da anlatayım girdim vapurun yemek odasına askerlerin yani bahriyelilerin yemek odasına yemek için. Oturdum bir bahriyeli geliyor bir şeyler söylüyor bana ingilizce ,ben her v zaman ingilizce bilmezdim.Ben Evet dedim YES.

-Ama ne olduğunu bilmiyorsunuz?

Yok.Yemek için sordu bana.Tahmin ettim madem ki lokantadayız Ben de yes dedim. Bekliyorum bekliyorum bir şey gelmiyor.Sonra anladım ki bana sordu “ Yemek yedin mi” Neyse sonra tea dediler çay .Neyse getirdiler ve yattım.Sabah uyanıyorum o harp gemisindeydik uyanıyorum bakıyorum ses seda yok gemide sessiz. Acele acele arıyorum çantaları kimse yok,valizleri arıyorum valiz yok ne oldu? Meğer orada aktarma yaptılar başka bir gemiye.Ben oradaydım daha.Orada bir gemi de vardı yanaşmış.Ben de öbür gemiye geçtim

-Biraz daha uyusaydın orada kalacaktın

Evet.Valizler malizler ne oldu haberim yoktu uçtu.Bir tane valizim vardı ne oldu bilmiyorum.

-Hiç çıkmadımı ortaya kayıp mı oldu?

Gemi kalktı Marsilya'ya doğru.Marsilya'ya vardık.Marsilya da Fransa da ağabeyim vardı fransa da orada idi.Şimdi vapurla geldik ,yanaştık bir bakıyorum birisi İzak Şarhon İzak Şarhon diyor .Allah allah ben daha bugün geldim İzak Şarhon kim tanıyor beni? Meğer İngiliz hükümeti Türk Konsolosluğuna bildirdi ki bir vatandaşınız var gelin teslim alın.Konsolostan geldi 2 kişi İzak Şarhon diye,ben de müracaat ettim.Sen misin hadi gel dediler.Limanda aşağıya indim valizler sırayla ,valizimi gösterdiler pasaportumu verdiler.Bak nasıl düzen vardı.Aldılar bu sefer beni konsolos adamları taksiye bindirdiler doğru konsolosluğa.Arabadayken “e anlat orada neler oluyor nasıl filan” dediler.Fransa da idim ,normal olarak fransızca konuştum onlara.Beni konsolosluğa götürdüler dediler burada yakın bir otel var sana orayı gösterelim oradakalırsın.Ben de o akşam derhal bir telegraf çektim ağabeyime.Fransadayım filan oteldeyim haber verdim.Bana birkaç saat sonra cevap geliyor:Otelden gitme geliyoruz.Geliyoruz derken onun ortakla onunarkadaşı.Ben de yattım sabaha doğru kalktım.Konsolostaki adamlar bana soruyor:Paran var mı?Dedim param var ama ispanyol paraları var.Peki al bu kadar frank dedi.Verdi mukabil ispanyol paraları.Atr parantez sana söyleyeyim ki o paralar bir işe yaramadı ,o paraların kıymeti kalmadı

-Öyle mi ihtilal yüzünden mi?

İhtilal yüzünden

-Paralarda mı değişti

Paralarda artık değeri yoktu

-Ama o hemen olmaz banka değiştirir.Herneyse evet

Ve bana birkaç tane kart verdi ki niyeti neydi bir türk gemisi Türkiye den ticari veya yolcu gemisi gelince beni bindireceklerdi Türkiye ye dönmek için.Ağabeyim gelince sabh beni aldı götürdü .Beklemedim ben.Orada kaldımFransa da bir sene kaldım

-Nerede kaldın Avignon damı?

Avignon da.

-O sürede ne yaptın?

O sürede orada hiç birşey yapmadım.Hep boştaydım.Bekliyordum haber gelsin ben İstanbulla yazmıştım ki askerlik zamanı gelince bana haber versinler zamanıydı zaten.

-Oradan döndünüz ve askere mi gittiniz

Bunu bir sene geçti.Bir sene aşağı yukarı orada kaldım.Ve geldim askerliğimi yaptım.

Fransa dan hangi tarihte döndünüz?

1936 civarıydı.

2. dünya savaşı başlangıcında Türkiyedeysiniz.Avrupada soykırım olduğu zamanda 2. dünya savaşında Türkiye'de bir antisemitizm gözlemlediniz mi? Böyle bir şey hissettiniz mi?

Herhalde vardı.Çünkü deniliyordu hatta bir krematuar odaları bile hazırlanmıştı deniliyordu.
-Ama kesin değil

Ama kesin değil.

Peki odönemle ilgili ne hatırlıyorsun. Hem savaşıla ilgili hem de antisemitizmle ilgili?
Yahudi karşıtlığı ile?

Bir kere, o Türkçe konuşmak şeysi vardı, yani Türkçe konuşmasaydin seni ikaz ediyorlardı.
“Türkçe konuş” diye seni ikaz ederlerdi. Benim anlattığım gibi, ne zaman beni alıp beni konsolosa götürdüler, taxide ben onlara fransızca konuşuyordum, kalkıp birisi bana dedi ki:
“bana bak sen İstanbul’a gidersen orada Türkçe konuşmazsan dayak yersin demişlerdi bana ki o zaman çocuktum yani, bu kadar yani.

Peki Avrupada Yahudilere yapılanları ilk duyduğun zamanı hatırlıyor musun?
Ben çok iyi biliyorum çünkü harp zamanında ben İsrail’de bulunduğum için. (Harp başlangıcında Türkiye’de idim) Harp ortasında ben İsrail’e gittim.

İsrail’de mi öğrendin Yahudilere yapılanları?

Evet. Hatta bu Yahudilere yapılanları her akşam filim gösteriyordu, ben sinemada çalıştığım için İsrail’de. O Yahudielre yapılan şeyleri hepsini akşamları sinemada haberler gibi veriyorlardı ve bunları hepsini ben çok gördüm ve bütün geçenleri sinemada gördüm. Oynattığım filimlerden hergün dinliyordum bunu ve canlı canlı görüyordum onları. Harp esnasında neler geçiyordu, onların hepsini ben oynatıyordum sinemada. Sinemada çalıştığım için, ben İngiliz ordusunun sinemalarında çalışıyordum.

Peki bu, hiç oradan kaçan kimselerle görüştün mü?
Oradan kaçan tanıdım, İsrail’de. Onlar Yunanistan’dan kaçmışlar.

Neler anlatmışlardı?

Ki bu adamlar anlatıyorlardı ki yıkanmak için askerle beraber gidiyorlardı, aynı banyoda. Yemekler nasıl, böyle parçaları ve kırıntıları bile nasıl topladıklarını anlattılar. Sonra İspanyol tabasından oldukları için onu serbest bıraktılar ve kurtulabildiler.

Başka o zamandan aklına gelen bir hikaye var mı?

Yok. Bizim kuzinlerimiz orada...

Peki bir Struma öyküsü var. Hiç duydun mu?

BU galiba bir gemi idi. Ben burada yoktum o zaman. İşittim ki gemi geldi, bir veya 2 defa vapurlar geldi ve kabul etmediler, dışarıya çıkardılar ve batmış vaziyette bulundu.

Başka gemiler de mi vardı?

1 veya 2 tane ama o zaman buarada yoktum.

Varlık vergisi:

Ailem pek etkilenmedi, ben etkilendim çünkü ben çalışıyordum o zamanlar.

Ailen niye etkilenmedi? Onlardan bir şey talep edilmedi mi?

Babamı hatırlamıyorum. Tüccar olmadığı için ancak bir işçi, bir müstahdem olarak bir vergi koydular bana koydukları gibi.

Tüccar olmadığı için fazla bir şey dokunmadı.

Yok, ben çalıştığım yerden bir miktar para geldi ve ödedik, fazla bir para değildi çünkü dükkanım veya bir işim yoktu. Fakat, iş sahibi olanlar kendilerinde olmadığı kadar varlık vergisi istediler. Çoğu Anadola gönderdiler, esir olarak.

20 sınıf ile ilgili:

20 sınıf, bu Türk hükümeti pek itimad etmiyordu ekaliyetlere, Yahudi Rum ve Ermeniye. Pek itimad etmiyordu, bir harp filan olursa, onlardan korkuyordu bir hainlik yapmasınlar diye. Onun için topladı güya asker ama asker değildi, bu yollar yapmak için. Bize verdikleri üniforma asker üniforması değildi, kahverengi üniforması, özel üniforma. Ben son gününe kadar ben teslim olmadım. Ben buradaydın o zaman.

Nereye gittin?

Naha diyorlardı, işte bu yolları yapmak için. Asker değildik esasında, güya asker. Herkesi bir tarafa gönderdiler. Ben Balıkesir'den orada içeride bir yere gittim. Her tarafa gönderiyorlardı. 20 sınıf aldılar, ben de dahildim, hatta bazıları vardı, baba oğul beraber, 20 sınıf olduğu için baba oğul yani asker olarak. Asker değildiler, kahverengi üniforma ile yol yaptırıyorlardı.

Ne kadar sürdü bu?

Sürdü 2 sene filan sürdü. Yol inşaatında çalıştırdılar bizi. Fakat yaptığımız iş de pek bir işe yaramadı. Berbat bir iş yaptık.

-Cumhuriyetin ilk yıllarında Avram Galante,Şelomo Benhabib ve David Fresko'nun başını çektiği bir grubun cemaat içinde başlattıkları bir şeyden haberiniz var mı?

Yok hiç bir haberim yok.

-Peki o yıllarla ilgili başka anlatmak istediğiniz bir olay var mı?

İsraele nasıl gittim ben onu anlatayım.O zaman İngiliz hükümeti vardı orada Coota denilen bir şey vardı yani bir miktar giriş vizesi veriyordu.Mesela ayda bu kadar yahudi gelebilirdi.Mesela 50 kişi 100 kişi ne kadarsa vize veriyorlardı giriş için İsrail için Türkiye den gidenler için Jewish Agency vardı burada.Öyle yaptılar ki bir vizeyle bütün aile kaç kişi olursa olsun 5 kişi olsun 10 kişi olsun ,bir aile oldu mu bir vize sayılırdı.Onların menfaati bu şekilde daha fazla göndermek için evli olanlar tercih ediliyordu.Bir kişi olursa bir vize harcamış olacaktı.Biz gençler evlenelim hiç olmazsa iki kişi gitsin bir vizeyle diye şartkoymuşlardı.Evlenin gönderelim iki kişi beraber.Hem gençler müracaat ediyorlardı hem kızlar müracaat ediyorlardı.Onlar diyorlardı ki sen filan kızla temasa gir evlenin biz sizi gönderelim.Ben de müracaat ettim ve dediler ki filan kızla temasa gir evlenin sizi gönderelim.Bana çıktı birisi ki bizim klikten tanıyordum.Böyle evlendik burada ,gittik oraya o gitti kibutza ben gittim Tel Aviv e ve ondan sonra buluştuk bir defa filan.

-Evlilik ne oldu?

Orada boşandık.Ve türk tarafından da boşanmak için müracaat ettik ve boşandık.İlk evliliğim böyleydi yani.Orada tesadüfen bir işe girdim. Orada İngilizlerin bütün ortadoğu bütün ordunun sinemaları vardı ben orada çalıştım.

-İlk evlilik böyle oldu.İkinci evlilik nerede ve nasıl oldu?

İkinci evlilik bir tanıdık tanıştırdı bizi.Buluştuk,haylife vardı harbiyede israelden bir sene sonra ,tanıştık ve evlenmeye karar verdik

-Eşiniz yahudi miydi?

Evet

-Bu önemli bir etken miydi yahudi olması?

Önemli değil ,o zaman normaldi

-Düğünle ilgili anlatacağınız bir kaç şey var mı?Eşinizle ilgili?

Fevkalade bir şey olmadı yani.Zülfaris sinagogunda evlendik.Evlenmeden çıkar çıkmaz dpğru Caddebostana yazlığa gittik.

-Eşinizin ismi?

Süzi Sultana

-Nerede doğdu?

İstanbul da

-Anadili

Bizim gibi ispanyolca.

-Annesi va babası hakkında?

Babasını hiç tanımadım çünkü onun babası çok erken öldü.Annesini tanıdım Pasif bir kadındı.3 tane erkek kardeşi vardı

-Eşinizin mesleği?

Yok mesleği yok

-Kardeşleri?

3 tane kardeşi vardı.Bir Sami ,bir Vitali birde Alber

-Kaç çocuğunuz oldu?

Ne zaman nerede doğdular bunun bilgisini aldık zaten.Çocuklarla hangi lisanda konuştunuz?

Bu zamanlar hep türkçe konuşuyoruz küçükken fransızca konuşuyorduk öyle ki şimdi ladino dediğimiz ispanyolcayı bilmiyorlar

-Çocuklarınız büyürken ki günlük yaşamınızdan bahseder misiniz?Yani çocuklarınız küçükken mesela yazları Caddebostana mı giderdiniz?

Zaten küçük oldukları zaman hep Caddebostana gidiyorduk ve birçok seneler yazlık geçirmek için gittik.Orada deniz vardı denize gidiyorlardı sandalla her sabah unutmayalım ki araba vardı ve çocuklar bir at vardı onu yakalamak için kavga ederlerdi

-Atlı arabadan mı bahsediyorsunuz?

Evet atlı arabadan.Evvela kim koşacak o atlı arabayı almak için.O araba sahile kadar götürüyordu,orada sandal vardı oradan denize giriyorduk.

-Çocuklarınızla ilgili hatırladığımız bir şeyeler?

Benim en çok hatırladığımız bizim çocuklardan ne kadar güzel yiyorlardı maşallah3 saatte bitirmezlerdi.Arkasından köfte elimizde koşuyorduk.

-Her ikiside mi?

Birisine bir şey anlattık mı unutturdu ağzın açardı. Ötekine nekadar hikaye anlatsan ağzını gene açmazdı.

-Neler yapardınız o zaman arkadaşlarla?

Sinemaya gazinoya böyle vaktimizi geçirirdik

-Çocuklar nasıl eğlenirdi?

Bizim yaşta aileler vardı,onlarında bizimkiler gibi çocukları vardı hep beraber büyüdüler.

-Çocuklarınızın öğrenimi sırasında yahudi okuluna gittiler mi?

Yok

-Çocuklarınız yahudi cemaatinde herhangi bir etkinliklere katıldılar mı ?

Büyüğü ve ufağında her ikisini de bir derneği vardı.Orada iştirak ediyorlardı.Tiyatrolar falan oluyordu.Kültür derneği ve dostluk yurdu.

-Ne tür faaliyetler yapıyorlardı?

Tiyatro dans bilmem ne filan.

-Çocuklarınızı yahudi geleneklerine göre mi büyüttünüz?Mesela hangi yahudi bayramlarını kutlarsınız?Sinagoga giderler mi?

Çocuklar pek gitmiyorlar fakat yahudiliği bıraktılar değil,onlar bütün bayramları hepsini devam ediyorlar hala fakat benim çocukluğum gibi büyümediler.Ben 17-18 yaşına kadar hergün sabahları tefila bile ,babamdan gördüğümü yapıyordum.Ondan sonra ben bıraktım da onlarda bunu bu şekilde görmediler,biraz da kabahat benim diyorum yani.

-Bar Mitzva yaptılar mı?

Bar Mitzva yaptılar.Bugün bende ağabeyimin yaptığı bar mitzva nın metni duruyor.O defteri hala bende duruyor.

-Yaptığı konuşma mı?

Yaptığı konuşma bende hala duruyor.O da İspanyolcaydı.:Sinyora i sinyores ya es savido ke la persona es de dos fuersas.Lafuersa de la enteijense i lafuersa korpale

-Bu Bar mitzvaları ve Brit Millaları hatırlıyor musunuz? Oradan anlatacağınız bir şeyler var mı? o günleri tasvir edebilir misiniz?

Onların Bar mitzvaları her ikisinin de evde yapıldı.Konuklarımız vardı,müzik filan çalındı,yemek verildi.Bu şekilde yapıldı.Tabii ki bir gün evvel kal da yapıldı.Bir de ayrıyetten şahsen evde yapıldı,misafirler çağrıldı.

-Bize seder gecelerini yada aile kurarken evinizde kutlanan özel günleri anlatır mısınız?

Bizim bayramlar için mesela Pesah günleri her pesah evde ailemizi toplarız hatta yabancıları bazen akrabalardan davet ederiz ve bütün şeyler devam ediyoruz yani

-Ebeveyeleriniz nerede gömülü bir yahudi mezarlığında mı?

Evet yahudi mezarlığında Ortaköy de.

-Cenazede bir hazan veya haham var mıydı?

Gayet tabii normal bir şekilde.

-ve dini törenle gömüldü herhalde?

Yahudi usulu ile şey yapıldı.

Siz yada ailenin bir ferdi kadiş söyledi mi?

Gayet tabii meldado yapıyoruz her sene.Aşkava atarlar ve kadiş söylenir.Her sene.

-Nerede ve kimlerle arkadaşlık yaptınız?Arkadaş seçiminde yahudi olmaları önemli miydi?

Önemli değildi ama zaten normal bizim yahudilerle arkadaşlık yapıyorduk.Ama dışarıdan mesela müslüman falan olursa farketmezdi.Fakat normal olarak yahudiler arasında arkadaşlık yapıyorduk.

-Ne tür faaliyetler yapardınız arkadaşlarla? Sosyal yaşantınız nasıldı?

Bir sinemaya gidecektik bir tiyatroya gidecektik ve öyle gezmeye gidiyorduk.Motorla(deniz)geziyordük.Gençlikte hatırlıyorum toplanıyorduk 20 kişi filan günü motor tutardık bütün gün o motorda geçiriyorduk,adalara gidiyorduk,boğaza gidiyorduk falan,yemekler yiyorduk.Vaktimizi böyle geçiriyorduk.

-Yahudilik veya İsrail konusu geniş toplumdan arkadaşlarınızla konuşulur muydu?

İsrail ile bir alakamız yoktu burada iken.Normal konuşulan bir konuydu yani.Fevkalade bir şey yoktu.

-Çocuklarınız nerede yaşarlar neler yaparlar?Kendi aileleri var mı?

Tabii ki aileleri var ,çocukları var

Bir yahudi ailesi mi kurdular anlatırmısınız?

Normal olarak bizim yaşadığımız gibi onlarda böyle devam ediyorlar yani.Her ikisinin aileleri var,çocukları var

-İsrail devleti kurulduğunda sizde nasıl duygular uyandırdı?

Ben İsrail devleti kurulduğunda ben oradan döndüğümde bir sene geçmedi kurulmuştu.yani bir sene sonra kuruldu.Ve hatırlıyorum İsrail'in sefaretı Taksimdeydi ve ilk gün ne zaman bayrağı çekilmişti gitmiştik oraya seyretmeye.Ben annemle ve karımla gittik oraya

-Daha önceden orada bulunduğunuzu söylediniz.Aliyah yapmayı düşündünüz mü?

Yok yok

- niye

Burada işimiz vardı,ailemiz vardı hepimiz buradaydık.

-İsrael'e yerleşmek için giden arkadaş ve akrabalarınız var mı?

Orad akrabalarından oldu .hatta annemin kızkardeşi yani bir teyze oraya yerleşti hatta ben oraya gittiğim zaman yaşadığım zaman ben onun evinde yayıyordum

-Ozaman daha İsrail kurulmamıştı

Kurulmamıştı.

-1955 ve 1964 yılında rum aleyhtarı ayaklanmalar sonucu bazı yahudilerde problemlerle karşılaştı mı?Siz de bunlardan biri miydiniz?

Yok böyle bir problem hatırlamıyorum

-İsrael'in 1967 savaşı sonrası bir problemle karşılaştınız mı?

Herhangi bir problem yok.

-Yahudi cemaati ile ilişkileriniz nasıldır?Bir derneğe yada bir kulübe üye misiniz?

Yok herhangi bir derneğe veya kulübe üye değilim ben.

-Herhangi bir konferansa katıldınız mı?Herhangi bir sosyal programda yer alıyor musunuz?

Hayır.

-Bugünkü dini uygulamış şeklinizden bahseder mısınız?Mesela hangi sıklıkta nerede sinagoga gidiyorsunuz?

Bir kere bayramları muhakkak kala gideriz.Pesahları onu 8 günü bakıyoruz ben ve ailem

.Bayramlar kipur hepsini bakarız.

-Ailenizle haberleşmek için e-mail ve interneti kullanıyormusunuz?

Hayır.

-Çocuklarınızla aranızda torunlarınızın yahudi geleneklerine göre yetiştirilmesi konusunda bize anlatmak istediğiniz bir şey var mı?Herhangi bir sürtüşme yaşadınız mı?Örneğin onların daha dindar olmalarını arzu ettiniz mi?

Çok arzu ederdim daha dindar olmalarını fakat ihmal ettiler bunu

Herhangi bir sürtüş me yaşadınız mı ?

Arada sırada.Ben hakikaten isterdim biraz daha fazla dindar olsunlar.

-Siz ve eşiniz hala aileyi toplar ve yemek pişirir misiniz?Yoksa artık bunu çocuklarınız mı yapıyorlar?

Bunu Karen(gelin) yapıyor.

-Torunlarınız yahudi okuluna gidiyorlar mı?Ne tür cemaat faaliyetlerine katılıyorlar?

Torunlarım türk okuluna gidiyorlar bizim yahudi faaliyeti olarak en ufağı mizik dans eski şarkılar falan söylüyor, büyük torun eskiden giderdi

-Arkadaşlarınız hakkında bize bir şeyler anlatın .Ne sıklıkla görüşürsünüz?Neler yaparsınız?

Biz biraz yaşlı olduğumuz için yaptığımız biraz sohbet, biraz politika biraz hastalıklardan bahsederiz birazda kağıt oynarız.

-Tatillere çıkar mısınız?

Tatile 2 sene öncesine kadar her sene gidiyorduk.Ondan sonra artık benim şeyim kalmadı benim yaşım biraz büyük onun için artık denize falan giremiyorum zevk kalmadı denize girmek için.

-Bugünkü politik görüşleriniz?Anlatmak istiyorsanız?

Yok politik görüşüm yok benim.

-1986 yılındaki Neve şalom katliamında nerede olduğunuzu nasıl ne şekilde duyduğunuzu anlatın neler hissettiğinizi bize tasvir edin.

O zaman ki pek hatırlamıyorum fakat üzüldüğümüzü pek tabiidir,çok çok üzülmüştük yani fakat nasıl oldu hatırlamıyorum.

-2003 kasım bombalama olaylarını hatırlıyor musunuz?

Hatırlıyorum çünkü sokakta bulundum nerede olduğunu haberi bilmiyorduk ancak sonradan anladık ki bizim kallar da şey olmuş

-Nelet hissettiniz?

Gayet tabii zevkli bir şey olmadı bu haber.

-Peki eşinizle yalnızken hangi lisanı kullanırsınız?

Türkçe ve İspanyolca karışık.

-Arkadaşlarınızla?

Şimdi türkçe konuşuyoruz

-Çocuklarınızla

Türkçe çünkü ladino dediğimiz İspanyolcayı pek kullanmıyorlar.

Babanız gittiğinde ona eşlik eder miydiniz?

İbranice veya din eğitimi aldınız mı? Aldınızsa bu okulda mı yoksa okul dışı mıydı?

Yeşiva ya da Mahazike Tora'ya gittiniz mi?

Aileniz size neler öğretti?

Babanızla şabat günü dua eder, Tora okur muydunuz?

Bar-mitzva (erkekler için) ya da bat-mitzva yaptınız mı?

En sevdiğiniz bayram hangisiydi ve neden?

9-İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI TÜRK YAHUDİLERİNİ NASIL ETKİLEDİ?:

Bu bölümde, 1940'larda Türk Yahudilerinin tarihçesi hakkında bilgi edinmek istiyoruz.

Avrupa'da Soykırım olduğu dönemlerde Türkiyede antisemitizm artışı gözlemlediniz mi?

Eğer öyleyse bunu nasıl hissettiğinizi anlatın.

Savaş hakkında genel olarak neler duyduğunuzu hatırlıyor musunuz? O dönemdeki fikirleriniz nelerdi?

Avrupa'da Yahudilere yapılanları ilk duyduğunuz zamanı hatırlıyor musunuz? Bunu nasıl duyduğunuzu ve neler düşündüğünüzü anlatın.

Avrupa'dan kaçabilen muhacirlerle hiç görüşebildiniz mi?

Struma'nın öyküsünü duydunuz mu? Duydunuzsa ne duyduğunuzu ve neler hissettiğinizi anlatın.

Savaş zamanı konulan Varlık Vergisi sizi ve ailenizi nasıl etkiledi?

1943 baharı ve yazında gayrimüslimlere yönelik birçok tutuklama ve yerinden etme olayları gerçekleşmiş.Bu dönemin sizi ve ailenizi nasıl etkilediğini anlatın. O dönemde aileniz ne oranda vergi ödemek zorunda bırakıldı?

(M)müslümanlar için, (D)Dönmeler için, (G)Gayrimüslim için

10-ÇOCUKLARINIZI YETİŞTİRME (ONLARIN EVLENİŞİNE KADAR):

Röportaj yaptığınız kişinin bugün Yahudi geleneklerini ne denli uyguladığını öğrenmek istiyoruz. Mutlaka hatırlamanız gereken şey, hiç uygulamıyorlarsa onları utandırmamak.

Eşinizle nerede ve nasıl karşılaştınız?

Nerede evlendiniz?

Eşiniz yahudi mi?

Eğer öyle ise bu evlenmenizde önemli bir etken miydi?

Eğer Yahudi değilse ebeveynleriniz ve akrabalarınız bunu nasıl karşıladılar?

Düğününüzü anlatın.

Eşinizi anlatın.

İsmi ne?

Nerede doğmuş?

Ana dili ve öğrenim derecesi nedir?

Ebeveynleri hakkında bilginiz var mı?

Eşinizin mesleği ya da işi hakkında bilgi verin.

Ne tür bir işte çalışıyordu ya da halen çalışıyor?

Eğer kendi işi ise işin nasıl kurulduğunu, senelerle nasıl geliştiğini anlatın.

İşi kendi mi açtı yoksa babasından ya da babanızdan mı devraldı?

Siz hiç işinde ona yardımcı oldunuz mu?

İşte başka kardeşlerde çalışır mıydı?

Çocuklarınız bu işte çalışıyorlar mı?

Kaç çocuğunuz oldu?

Nerede ve ne zaman doğdular?

Çocuklarınızla hangi lisanda konuştunuz?

Çocuklar büyürkenki günlük yaşamınızdan bahsedin.

Yaşam koşullarınızdan (apartman mı ev mi),

kültürel faaliyetlerinizden; sinema, tiyatro, sergi, konserlere gidip gitmediğinizden bahsedin.

Ailenizle boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirdiniz?

Ailenizle tatile nereye giderdiniz?

Yurtdışı seyahat eder miydiniz? Yalnız mı çocuklarla mı yapardınız?

Tatilinizi Adalarda geçirdiyseniz eğer, oradaki yazları anlatın.

Kimlerle görüştüğünüzü, çocuklarınızın kimlerle oynadığını anlatın.

Ailenizden ayrıldıktan sonra hangi akrabalarla görüştünüz? Onlarla ne sıklıkta ve hangi vesilelerle görüştünüz ve birlikte neler yaptınız?

Çocuklarınızdan herhangi biri Yahudi okullarına gitti mi?

Ne tür Yahudi ağırlıklı etkinliklerde yer aldı? (gençlik grupları,yaz kampları gibi)

Çocuklarınızı Yahudi geleneklerine göre mi büyüttünüz? Örneğin, hangi Yahudi Bayramlarını kutladınız?

Çocuklar Sinagog'a giderler mi ve ne sıklıkta giderlerdi?

Bar-mitzvah ve bat-mitzva olmuşlarsa onları anlatın.

O günü ve Brit-Mila günlerini bize tasvir edin.

Bize seder gecelerini ya da aile kurarken evinizde kutlanan özel günleri anlatın.

Eşiniz ya da siz anneniz kadar geleneksel aşçı mısınız? En çok sevdiğiniz Sefarad geleneksel yemek nedir?

Eğer çocuklarınızı büyüttüğünüz dönemde ebeveynleriniz sizden daha dindar idiyse,çocuklarınıza bu nasıl verildi ve anlatıldı?

Ebeveyniniz ve/veya eşiniz nerede gömülü?

Yahudi mezarlığında mı?

Cenazede bir hazan ya da haham var mıydı?

Dini bir törenle mi gömüldü?

Siz ya da ailenin herhangi bir ferdi Kadiş söyledi mi?

Ya da herhangi birini Kadiş söylemesi için tuttunuz mu?

Ölüm yıldönümlerinde mevlut yapar mısınız?

Nerede ve kimlerle arkadaşlık yaptınız?

Arkadaş seçiminde Yahudi olmaları önemli miydi?

Arkadaşlarınızla ne tür faaliyetler yapardınız?

Sosyal yaşantınız nasıldı?

Yahudilik ya da İsrail konusu geniş toplumdan arkadaşlarınızla konuşulur muydu?

Eğer konuşulduysa bize nasıl olduğunu anlatın.

Çocuklarınızın yetişkin yaşamından bahsedin.

Nerede yaşadıklarını, ne yaptıklarını, kendi aileleri olup olmadığını, Yahudi bir aile oluşturup oluşturmadıklarını söyleyin.

14.İSRAİL VE BATI DÜNYASI:

Hep aklınızda olması gereken bizim için kişisel öykülerin önemidir.Görüştüğümüzün kişinin tarihi olaylara bakış açılarını değil onların bu olaylardan kişisel yaşamlarında nasıl etkilendiklerini öğrenmek istiyoruz.

Bu soruların amacı Siyonizm yanlısı cevaplara şartlamak değildir, amacımız sadece bu konularda neler hissettiklerini öğrenmek.

İsrail devletinin kuruluşu sizde nasıl duygular uyandırdı?

Oraya aliyah yapmayı hiç düşündünüz mü?

Hayırsa neden?

Evetse orada ne kadar kaldınız ve ne zaman geri döndünüz?

İsrail'e yerleşmek için giden arkadaş ya da akrabalarınızdan bahsedin.

Çok tanıdığınız gitti mi? Onlarla haberleştiniz mi?

1955 ve 1964 yıllarında Rum aleyhtarı ayaklanmalar sonucu bazı Yahudiler de problemlerle karşılaştı. Siz de bunlardan birimiydiniz? Eğer öyleyse lütfen bize anlatın.

İsrail'in1967 savaşı sonrası problemlerle karşılaştınız mı?

15.ŞİMDİKİ YAŞAMINIZ (ÇOCUKLARINIZ BÜYÜYÜP EVDEN AYRILDIKTAN SONRA):

Yahudi cemaati ile bugünkü ilişkileriniz nasıldır? Örneğin özel bir derneğin ya da kulübün üyesi misiniz?

Herhangi bir konferansa katıldınız mı?

Gönüllü olarak herhangi bir sosyal programda yer alıyor musunuz?

Bugünkü dini uygulamış şeklinizden bahsedin.

Hangi sıklıkla ve nerede Sinagog'a gidiyorsunuz?

Ailenizle haberleşmek için e-mail ve internet'i kullanıyor musunuz?

Eğer öyleyse bilgisayarı günlük yaşamınızda ne şekilde kullandığınızı anlatın.

Çocuklarınızla aranızda torunlarınızın Yahudilik geleneklerine göre yetiştirilişi konusunda bize anlatmak istediğiniz herhangi bir sürtüşme yaşadınız mı? Örneğin onların daha dindar ya da daha az dindar olmalarını arzu ettiniz mi?

Siz ya da eşiniz hala aileyi toplar ve yemek pişirir misiniz yoksa artık bunu çocuklarınız mı yapıyorlar?

Torunlarınız Yahudi okuluna gidiyorlar mı? Ne tür cemaat faaliyetlerine katılıyorlar?

Arkadaşlarınız hakkında bize birşeyler anlatın.

Ne sıklıkla görüşürsünüz ve birlikte neler yaparsınız?

Bugünkü tatilleriniz hakkında neler anlatırsınız?

Politik görüşleriniz, tabii anlatmak istiyorsanız, nedir?

1986 yılındaki Neve Şalom katliamında nerede olduğunuzu ve nasıl ne şekilde duyduğunuzu anlatın. Neler hissettiğinizi bize tasvir edebilmisiniz?

2003 Kasımındaki bombalama olaylarını duyduğunuzdaki tepkinizi tasvir edin.

Eşinizle yalnızken hangi lisanı kullanırsınız?

Arkadaşlarınızla ya da çocuklarınızla hangi lisanı kullanırsınız?